

umu jer je ocena socijalizma pouzdanija ukoliko je lišena martirološkog samorazumevanja analitičara koji se oseća kao njegova žrtva.

2. DEO.

PREVLADAVANJE PROŠLOSTI: naučna i ideološka strana.

1. Prevladavanje prošlosti: naučnopolitička strana.

Kada je u aprilu 1986. istoričar iz Erlangena M. Štirmer upozorio sunarodnike da u "zemlji bez istorije budućnost osvaja onaj ko ispunjava sećanja, stvara pojmove i tumači prošlost" (Stürmer 1987, S. 36), ta opaska ostala je zabeležena kao moto debate Historikerstreit koja je u SR Nemačkoj planula nekoliko meseci kasnije. Bila je to parafraza opaske britanskog pisca Erika Artura Blera (E. A. Blair) poznatijeg kao Dž. Orvel (Orwell): "Ko kontroliše prošlost, kontroliše budućnost, a ko kontroliše sadašnjost kontroliše prošlost". Orvel je u manipulativnom korišćenju znanja o prošlosti video važno obeležje totalitarne vlasti. Kod duboke prerade istorije širom Evrope u poslednjem desetleću 20. veka dramatično se potvrdila pregnantnost pomenutog iskaza. Brutalno je obelodanjena okolnost da se onaj ko kontroliše prošlost, u stvari, stara o budućnosti i da je svaka organizovana prerada istorije pokušaj pravdanja nečeg savremenog. Neretko se umesto razrade rešenja za savremene probleme odgovor traži u prošlosti (idealizacija ili demonizacija ranijih stanja i likova). Na krupnim društvenim prekretnicama prerada prošlosti izvor je legitimnosti novih društvenih snaga. U ovom poglavlju trebalo bi skrenuti pažnju na opštu društvenu uslovljenost prerade istorije (nove krize, ugroženosti, izmenjeni međunarodni odnosi), njenu idejnu osnovu (nove generacijske vrednosti, smena epohalne svesti i opšti zaokret udesno) i kolebljivu saznavnu vrednost. Pošto se kod izmena istorijske slike ne mogu potpuno razdvojiti naučni, politički i individualnopsihološki motivi i tokovi treba ih ukratko prikazati u njihovom zamršenom međudejstvu. Uporedni prikaz toka prerade prošlosti u nekoliko evropskih zemalja bi trebao da pokaže značaj lokalnih tradicija i konkretnih protivrečnosti kod prerade istorije krajem 20. veka.

1. 1. Društveno-integrativna uloga istorije.

Slika istorije nije privilegovana oblast istoričara, već sastavni deo samopoimanja grupa i nacije kojim osiguravaju identitet. Istorija, slika istorije i nacionalni identitet se prožimaju. Vizija prošlosti je u jezgru društvenointegrativnog znanja koje osmišljava različite interese, stvara kolektivni identitet, štiti od spoljnog sveta, posreduje osećaj solidarnosti među pripadnicima društva, pomaže da se složena okolina struktura i učini preglednom posredstvom manje ili više isključivih stereotipa o sebi i strancima i slike o javnom prijatelju i neprijatelju. Ukratko, socijalne organizacije i ideologije manje ili više institucionalizovanim sećanjem zadovoljavaju uže ili šire materijalne, osećajne i saznavne potrebe. Slike istorije